

پرسش و پاسخ

فتاوی حضرت آیه الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله)
در جلسه هفتگی با اعضای پاسخگویی به سؤالات شرعی

امام امیرالمؤمنین علی (ع): الدَّهْرُ ذُو حَالَتَيْنِ إِبَادَةٌ وَ إِفَادَةٌ فَمَا أَبَادَهُ فَلَا رَجْعَةَ لَهُ وَ مَا أَفَادَهُ فَلَا بَقَاءَ لَهُ. غررالحکم، ح ۲۳۱۸

احکام مساجد

سؤال ۱: آیا می‌توان مساجد را توسعه داد یا قسمتی از آن را به حسینیه، کتابخانه، پایگاه بسیج، خانه عالم یا خانه خادم و امثال آن تغییر داد؟

جواب: از روز اول که مسجد را وقف می‌کنند می‌توانند بخشی یا طبقه‌ای را مسجد و بخش یا طبقات دیگر را برای امور دیگری در نظر بگیرند.

(الوقوف علی حسب ما یوقفها أهلها) ^۱ و آنچه را جزء مسجد نمی‌کنند حکم مسجد ندارد پس می‌توان بخشی را حسینیه و یا حتی سرویس بهداشتی کرد و بخش دیگر را مسجد به شرط این که مسجد را آلوده نکند. ولی اگر بعد از وقف و ساخته شدن مسجد می‌خواهند بخشی از آن را تغییر دهند یا طبقه‌ای به عنوان غیر مسجد به آن اضافه کنند در مواردی که مزاحم نمازگزاران نباشد و در شأن مسجد باشد مانند حسینیه و کتابخانه و بسیج و مراسم عزاداری و کلاس درس، اشکال ندارد ولی در هر حال حکم مسجد را دارد؛ ولی ساخت یا تبدیل به خانه عالم و خانه خادم یا محلی برای بانوانی که عذر شرعی دارند، جایز نیست.

سؤال ۲: آیا راه پله‌ها حکم مسجد را دارد؟

جواب: راه پله‌ها حکم مسجد را دارد.

سؤال ۳: آیا جابجایی حیاط و شبستان مسجد با یکدیگر یا جابجایی محل سرویس بهداشتی مسجد جایز است؟

جواب: هرگونه تغییر، تبدیل، بازسازی و نوسازی در مسجد، در حیاط و شبستان یا غیره که به نفع نمازگزاران باشد مانعی ندارد ولی احکام مسجد تغییر نمی‌کند. اما سرویس بهداشتی را نمی‌توان جابجا کرد و به جایی که جزو مسجد است انتقال داد.

نکته: گاه بعضی از قسمتهای مسجد متعلق به آن و موقوفه مسجد است، ولی جزء مسجد نیست؛ مانند حیاط بعضی مساجد که در آن نماز برپا نمی‌شود (مانند مناطق پرباران شمال) یا آشپزخانه که متعلق به مسجد است ولی جزء مسجد نیست و می‌توان در صورت لزوم در آن خانه عالم و یا خادم یا سرویس بهداشتی احداث کرد. ولی حیاط بعضی مساجد که در فصول مناسب در آن نماز برپا می‌شود (مانند مناطق گرمسیر)، جزء مسجد است و احکام آن را دارد.

سؤال ۴: آیا مکانی که قبلاً سرویس بهداشتی بوده را می‌توان جزء مسجد کرد؟

جواب: چنانچه خاک پاک روی آن بریزند تا آلودگی سرایت نکند اشکال ندارد.

سؤال ۵: آیا تبدیل به احسن کردن مساجد جایز است؟

جواب: اگر به معنی فروختن آن و خریدن مکان جدید برای مسجد است، جایز نیست ولی

بازسازی به سبک روز که به نفع نمازگزاران باشد مانعی ندارد.

سؤال ۶: آیا می‌توان قسمتی از مسیر عبور و مرور را جزء مسجد کرد؟

جواب: مسیرها دو نوع است: گاهی بن‌بست و گاهی باز است؛ اگر بن‌بست باشد متعلق به کسانی است که درب خانه آنها در آن کوچه باز می‌شود، و با رضایت آنها و باز کردن درب جدید از مسیر دیگر مانعی ندارد. ولی در مسیرهایی که باز است نمی‌توان آن را جزء مسجد کرد، اما اگر این تغییر به نفع مردم باشد و مسیر مناسب دیگری را ایجاد کنند، (با موافقت شهرداری‌های محل) اشکال ندارد.

سؤال ۷: آیا می‌توان قسمتی از مسجد را به عنوان راه برای همسایگان که راه عبور و مرور ندارند در نظر گرفت؟

جواب: جایز نیست.

سؤال ۸: آیا موقوفات مسجد را می‌توان فروخت یا تبدیل به احسن کرد؟

جواب: فروش موقوفات به هیچ عنوان جایز نیست حتی اگر چندین برابر هم بخرند (الوقف عقد ثمرته تحبیس الأصل و إطلاق المنفعة)^۲ و این کار تنها در صورتی که موقوفه غیرقابل استفاده شود و با تبدیل آن بتوان موارد وقف را احیا کرد جایز است.

سؤال ۹: مسجدی که متروکه شده و در منطقه بدون سکنه واقع شده است را می‌توان فروخت تا در مکان دیگری مسجد جدید بنا کرد؟

جواب: فروش مسجد جایز نیست؛ باید اطراف آن را دیوار بکشند تا در صورت نیاز، رهگذران از آن استفاده کنند و حکم مسجد را دارد.

سؤال ۱۰: استفاده از وسایل مسجد چه حکمی دارد؟

جواب: دو حالت دارد: اگر از امکانات مسجد، برای مراسمی که در آنجا برپا می‌شود (مانند مجلس فاتحه) که در عرف منطقه معمولاً این‌گونه مجالس را در مساجد برپا می‌کنند استفاده شود، اشکال ندارد؛ و به دلیل استفاده شخصی از امکانات، پولی را بابت هزینه‌هایی که بر مسجد تحمیل می‌شود می‌پردازند. ولی بیش از این مقدار بابت اجاره مسجد و امثال آن جایز نیست و اگر به عنوان کمک به مسجد باشد با رضایت پرداخت کننده مانعی ندارد.

ولی گاه امکانات مسجد را بیرون می‌برند، یا غذا را در آشپزخانه مسجد برای مراسم خارج از آن می‌پزند، در این موارد حکم اولیه عدم جواز است و باید از امکانات مسجد برای خود آن استفاده کرد. مگر در مناطقی که عرف محل این گونه است؛ یعنی کسانی که امکانات را از اول وقف می‌کنند، وقف عام کرده‌اند نه خاص مسجد. و در صورت شک در نیت وقف کننده‌ها قدرمتیقن، مخصوص مسجد خواهد بود.

سؤال ۱۱: اجاره دادن بخشی از مسجد چه حکمی دارد؟

جواب: اجاره دادن مساجد تحت هیچ عنوان جایز نیست.

سؤال ۱۲: انجام ورزش های مختلف در مساجد چه حکمی دارد؟

جواب: ورزش کاری بسیار خوبی است و برای همه بخصوص جوانان لازم است؛ ولی باید در غیر مسجد انجام شود.

دفتر استفتائات حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دام ظلّه)

۱۳۸۸/۱۱/۱۴

۱- وسائل الشیعة / ج ۱۳ / کتاب الوقوف و الصدقات / باب وجوب العمل بشرط الواقف

۲- جواهرالکلام / ج ۲۸ / کتاب الوقوف و الصدقات